

Ужгородський національний університет
Історичний факультет
Кафедра політології

МИКОЛА ВЕГЕШ, ЮРІЙ ОСТАПЕЦЬ

**ПОЛІТОЛОГІЯ В УЖГОРОДСЬКОМУ
НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
ТА БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС**

Ужгород – 2004

Рецензенти:

Король Іван Федорович – доктор історичних наук, професор кафедри країнознавства Ужгородського державного інституту інформатики, економіки і права

Лендьел Мирослава Олександрівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри політології Ужгородського національного університету

Петрінко Віктор Степанович – кандидат політичних наук, доцент кафедри політології Ужгородського національного університету

Відповідальний за випуск:

Худанич Василь Іванович – доктор історичних наук, професор кафедри політології Ужгородського національного університету

В навчально-методичному посібнику декана історичного факультету, завідувача кафедрою політології УжНУ професора Миколи Вегеша та старшого викладача Юрія Остапця „Політологія в Ужгородському національному університеті та Болонський процес” висвітлено основні складові кредитно-модульної системи навчального процесу на спеціальності „Політологія” (Європейська система перезарахування кредитів, основні поняття та загальні положення кредитно-модульної системи тощо).

Значне місце відводиться історії становлення кафедри політології Ужгородського національного університету, простежено основні етапи розвитку спеціальності „Політологія” в найстарішому вищому навчальному закладі нашого краю.

Завершує навчальний посібник методична розвідка „Як писати наукову роботу” (курсову, бакалаврську і магістерську).

Видання розраховане на всіх, кого цікавлять актуальні питання сучасної політичної науки.

©*Вегеш М., Остапець Ю. Політологія в Ужгородському національному університеті та Болонський процес, 2004.*

КРЕДИТНО-МОДУЛЬНА СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА СПЕЦІАЛЬНОСТІ „ПОЛТОЛОГІЯ”

Вступ

Спроби надати загальноєвропейського характеру вищій школі фактично розпочалися в 1957 р. з підписання Римської угоди. Згодом ці ідеї розвинулися в рішеннях конференції міністрів освіти 1971 та 1976 рр., у Маастріхтському договорі 1992 р. Наступні роки характеризувалися запровадженням різноманітних програм під егідою ЄС, Ради Європи, що сприяли напрацюванню спільних підходів до вирішення транснаціональних проблем освіти. В 1997 р. під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО було розроблено і прийнято Лісабонську конвенцію про визнання кваліфікацій, що належать до вищої освіти Європи. Цю конвенцію підписали 43 країни (Україна в тому числі), більшість з яких і сформулювали згодом принципи Болонської декларації.

25 травня 1998 р. в Парижі міністри освіти Великобританії, Німеччини, Італії та Франції прийняли Спільну декларацію (Сорбонська декларація), якою і був започаткований Болонський процес. Сама Болонська конвенція (Спільна заява європейських міністрів освіти) була підписана дещо пізніше 18-19 червня 1999 р. в м. Болонья. Таким чином, в 1999 р. до Болонського процесу були залучені 28 європейських країн: Австрія, Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія, Швейцарія, Швеція. В 2002 р. до Болонського процесу приєдналися Кіпр, Ліхтенштейн, Туреччина, Хорватія, а в 2003 р. – Албанія, Андорра, Боснія і Герцеговіна, Ватикан, Македонія (Сербія і Чорногорія), Росія.

Із 1998 по 2004 рр. у рамках Болонського процесу відбулося багато різнорівневих зустрічей, робочих нарад, конференцій, на яких було сформульовано шість ключових принципів даного процесу:

1. Уведення двоциклового навчання. Фактично пропонується ввести два цикли навчання: 1-й – до одержання першого

академічного ступеня (бакалавр) і 2-й – після його одержання (магістр). При цьому тривалість навчання на 1-му циклі має бути не менше 3-х і не більше 4-х років. Навчання впродовж другого циклу може передбачати отримання ступеня магістра (через 1-2 роки навчання після одержання 1-го ступеня) і/або докторського ступеня (за умови загальної тривалості навчання 7-8 років).

2. Запровадження кредитної системи. Пропонується запровадити у всіх національних системах освіти системи обліку трудомісткості навчальної роботи в кредитах. За основу пропонується прийняти ECTS (Європейська система перезарахування кредитів (*залікових одиниць трудомісткості*)), зробивши її нагромаджувальною системою, здатною працювати в рамках концепції “навчання впродовж усього життя”.

3. Контроль якості освіти. Передбачається організація акредитаційних агенств, незалежних від національних урядів і міжнародних організацій. Оцінка буде ґрунтуватися не на тривалості або змісті навчання, а на тих знаннях, уміннях і навичках, що отримали випускники. Одночасно будуть встановлені стандарти транснаціональної освіти.

4. Розширення мобільності. На основі виконання попередніх пунктів передбачається істотний розвиток мобільності студентів. Окрім того, ставиться питання про розширення мобільності викладацького складу й іншого персоналу для взаємного збагачення європейським досвідом. Передбачається зміна національних законодавчих актів у сфері працевлаштування іноземців.

5. Забезпечення працевлаштування випускників. Одним із важливих положень Болонського процесу є орієнтація вищих навчальних закладів на кінцевий результат: знання й уміння випускників повинні бути застосовані й практично використані на користь всієї Європи. Усі академічні ступені й інші кваліфікації мають бути затребувані європейським ринком праці, а професійне визнання кваліфікацій має бути спрощене. Для забезпечення визнання кваліфікацій планується повсюдне використання Додатка до диплома, який рекомендований ЮНЕСКО.

6. Забезпечення привабливості європейської системи освіти. Одним із головних завдань, що має бути вирішене в рамках Болонського процесу, є залучення в Європу більшої кількості студентів з інших регіонів світу. Вважається, що введення зага-

льноєвропейської системи гарантії якості освіти, кредитної системи накопичення, легко доступних кваліфікацій тощо, сприятиме підвищенню інтересу європейських та інших громадян до вищої освіти.

Входження України в Болонський процес

Нині в Україні налічується 1003 вищих навчальних закладів, з яких понад триста здійснюють освітню діяльність на університетському рівні. Щорічно до вищої школи на навчання вступають 408 тисяч осіб, що вдвічі більше ніж п'ять років тому. За кошти держави навчається 50 відсотків українських студентів, інші – за рахунок власних коштів, кредитів тощо. Український професорсько-викладацький загал – це 78 тисяч викладачів, із яких 12 відсотків – професори.

Сьогодні в Україні налічується 76 напрямків підготовки і затверджені стандарти для 80-ти спеціальностей.

Подальші соціально-економічні й політичні зміни в суспільстві, зміцнення державності України, входження її в цивілізоване світове співтовариство неможливі без структурної реформи національної системи вищої освіти, спрямованої на забезпечення мобільності, працевлаштування та конкурентноспроможності фахівців з вищої освіти.

Однією із передумов входження України до єдиної Європейської зони вищої освіти є досягнення системою вищої освіти України цілей Болонського процесу.

На виконання першочергових завдань, що впливають з вищесказаного, рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України від 28 лютого 2003 р. (протокол № 2/3-4) та від 24 квітня 2003 р. (протокол № 5/5-4) передбачено проведення з 2003/2004 навчального року педагогічного експерименту щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (далі – КМСОНП) у вищих навчальних закладах III – IV рівнів акредитації.

Україна має намір приєднатися до Болонського процесу в 2006 р. на зустрічі міністрів освіти європейських країн у Норвегії.

Другий етап експерименту (2005 – 2008 рр.) передбачає внесення коректив до експериментальних матеріалів та їх апробація на більшому масиві учасників експерименту.

Щоб це стало реальністю українські вищі навчальні заклади мають провести внутрішню ревізію своєї діяльності щодо її відповідності вимогам Болонії. Хоча зміни, які відбуваються в університетах та інститутах України корелюються з вимогами, які постають перед претендентами на приєднання до Болонської угоди. Цьому сприяє законодавче поле української вищої школи, яке формувалось майже одночасно із принципами Болонії. Передусім, це кроки, спрямовані на демократизацію й автономність українських ВНЗ: виборність ректора і керівника структурних підрозділів, самоуправління університетів та вплив на процеси управління студентства та громадськості, створення пільгових умов щодо фінансової діяльності. Водночас нині йдеться про ряд змін до Закону України “Про вищу освіту”, які торкнуться документів, що отримують студенти після закінчення навчання у ВНЗ, підвищення статусу наглядових рад і прозорості процесів управління в університетах та інститутах.

В Ужгородському національному університеті з 1 вересня 2004 р. даний педагогічний експеримент запроваджується на спеціальностях “Хімія” та “Політологія”.

Регіональним базовим навчальним закладом згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 23.01.2004 р. (№ 48) призначено Національний університет “Львівська політехніка”.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПЕЦІАЛЬНОСТІ 8.040301 – „ПОЛІТОЛОГІЯ”

Кафедра політології Ужгородського національного університету, як і в Україні загалом, була утворена в 1991 р. До цього часу вона неодноразово змінювала назви: кафедра наукового комунізму, марксизму-ленінізму тощо. До 1994 р. мала статус загальноуніверситетської, після чого була переведена на історичний факультет. Там виконувала дві функції: читання курсів політології і соціології для студентів усіх факультетів та спецкурсів з політичної науки для студентів історичного факультету.

Важливою віхою в історії кафедри було рішення Державної акредитаційної комісії Міністерства освіти України від 9 червня 1998 р. про видання ліцензії на право підготовки спеціалістів-політологів. Отже, кафедра стала випускаючою зі спеціальності "Політологія". В червні 2002 р. 18 студентів-політологів успішно захистили наукові роботи і здобули вперше в історії Закарпаття дипломи бакалаврів. Доказом сумлінного ставлення професорсько-викладацького складу кафедри до наукової та навчально-виховної діяльності є той факт, що одинадцять студентів захистили бакалаврські роботи на "відмінно". В 2004 р. відбувся перший в історії краю випуск магістрів.

Отже, політична наука в стінах Ужгородського національного університету порівняно молода навчальна дисципліна. Разом з тим, вже можна говорити про вагомі здобутки. За якихось тринадцять років вдалося успішно пройти ліцензійні та акредитаційні експертизи, за наслідками яких університет здобув право випускати бакалаврів, спеціалістів і магістрів з політології. Спеціальність „Політологія” була акредитована за найвищим, четвертим рівнем акредитації.

П'ятеро найкращих студентів п'ятого курсу Маріанна Колодій, Сергій Чуп, Микола Щадей, Ольга Сурніна і Петро Габрин успішно склали державний комплексний іспит з політичної науки, а 21 травня 2004 р. в присутності голови навчально-методичної комісії з політології Міністерства освіти і науки України, завідувача кафедри політології Київського національного університету, доктора філософських наук, професора Федора Кирилюка блискуче захистили магістерські роботи. За наслідками акредитаційної експертизи (професори Ф.Кирилюк, М.Кугутяк) кафедра політології одержала найвищі оцінки.

Приємно відзначити, що всі магістри рекомендовані до аспірантури Ужгородського національного університету, а випускник Сергій Чуп отримав запрошення до аспірантури на філософський факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Перевіряючі схвально віднесли до того незаперечного факту, що всі без винятку магістри політології володіють, як правило, однією іноземною мовою та є авторами багатьох наукових публікацій, опублікованих на сторінках фахових видань. Перу Миколи Щадея належить навіть брошура „Футурологічні кон-

цепції на межі тисячоліть”, в якій молодий дослідник простежив і зробив ґрунтовний аналіз політологічних доктрин Елвіна Тоффлера, Самуеля Хантінгтона, Френсіса Фукуями та інших вчених.

За тринадцять років свого існування політологія в Україні пройшла еволюційний шлях від штучного наукового комунізму до власне політології – спеціальної наукової та навчальної дисципліни, яка на Заході бере свій початок з середини ХІХ століття. Для того, щоб наблизитися до рівня європейської та американської політичної науки, необхідно було прийняти державний стандарт, який би, по-перше, узаконив цю науку в Україні, по-друге, зробив би її конкурентноспроможною в світі. Звичайно, ми робимо тільки перші кроки в цьому напрямку, однак вони є радикальними і безповоротними.

Навчально-методична комісія з політології Міністерства освіти і науки України нещодавно на черговому своєму засіданні завершила роботу над державним стандартом, який для затвердження направлений в Міністерство праці та Кабінет міністрів України. Важливо, що він розроблений із перспективою переходу на двоступеневу систему (бакалавр – магістр), яка виключає середню ланку – спеціалістів. Тобто, здобувши диплом бакалавра політології, наш випускник одержуватиме повноцінну вищу освіту ІV рівня акредитації, а до магістратури поступлять найкращі наші студенти, як правило, круглі відмінники.

Необхідно відзначити, що бакалавр політології одержує право по закінченні повноцінного чотирирічного навчального циклу працювати викладачем соціально-гуманітарних дисциплін у загальноосвітній школі, ліцеї, вищих навчальних закладах І і ІІ рівнів акредитації, молодшим науковим співробітником (філософія, історія, політологія) в науково-дослідних інститутах, референтом органів місцевого самоврядування (відділи, управління внутрішньої політики районних адміністрацій та міськвиконкомів) місцевих рад, консультантом з інформаційної політики, консультантом із суспільно-політичних питань в партіях та громадських організаціях, помічником депутата органів місцевих рад, лектором із суспільно-політичних питань, політичним оглядачем, референтом з виборчих технологій, консультантом з політичної реклами тощо.

Закономірно, що ще кращі перспективи відкриваються перед магістрами політології. Ті магістри, які оберуть шлях педагога, можуть працювати викладачами соціально-гуманітарних дисциплін III – IV рівнів акредитації, асистентом, викладачем і старшим викладачем, спеціалістом з питань внутрішньої політики (управління внутрішньої політики обласних державних адміністрацій та виконкомів обласних рад), спеціалістом із зв'язків з громадськістю та ЗМІ, експертом із суспільно-політичних питань в партіях та громадських організаціях, помічником Народного депутата України, спеціалістом у галузі політичних технологій, спеціалістом у галузі політичного аналізу та прогнозування, спеціалістом у сфері міжнародних політичних відносин, консультантом з політичного маркетингу та менеджменту, спеціалістом з політичної реклами.

До вищесказаного додамо, що найближчим часом у вищих навчальних закладах України відкриється нова політологічна спеціальність – політтехнологи. Сподіваємось, що Ужгородський національний університет не стоятиме осторонь цих прогресивних нововведень.

Крім навчального процесу на спеціальності “Політологія”, кафедра політології забезпечує читання нормативних курсів “Політологія” та “Соціологія” для всіх факультетів Ужгородського національного університету. Професорсько-викладацький склад кафедри також читає нормативні курси “Теорія міжнародних відносин”, “Світова політика і міжнародні відносини”, “Основи конфліктології” для студентів факультету “Міжнародні відносини”, “Історія політичних вчень” та “Теорія політичного конфлікту” для студентів історичного і юридичного факультетів Ужгородського національного університету, “Етнекологія” для студентів-біологів.

На кафедрі політології також проходять підготовку студенти та аспіранти з інших вузів (Ужгородський державний інститут інформатики, економіки і права) та країн (Угорщина, Румунія). Для написання кандидатської дисертації до кафедри політології прикріплені випускник юридичного факультету Пазманського університету (Угорщина) Берені Андраш та відома угорська тележурналістка Аніта Торноцкі. Відбувається обмін студентами-політологами Ужгородського національного університету та вищих навчальних закладів Угорщини. В 2003 р. стажування в Уго-

рщині пройшли студенти 5-го курсу спеціальності “Політологія” М.Рояк та Б.Пап.

ФОРМУВАННЯ КОНТИНГЕНТУ СТУДЕНТІВ

Контингент студентів зі спеціальності “Політологія” формується в основному з випускників середніх загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, вищих навчальних закладів I – II рівнів акредитації.

Кафедра політології вивчає потреби регіону у фахівцях-політологах, підтримуючи постійні зв'язки з обласним, міськими та районними відділами освіти і науки, Закарпатським інститутом методики навчання і виховання, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Між УжНУ та Закарпатською обласною державною адміністрацією (управління з питань внутрішньої політики та управління освіти і науки) укладено угоди про підготовку фахівців – політологів, є замовлення на підготовку бакалаврів, спеціалістів і магістрів із спеціальності “Політологія”, у тому числі й на наступні 5 років.

Професорсько-викладацький склад кафедри співпрацює з колективами шкіл та тими навчальними закладами міста й області, де вивчаються “Історія”, “Людина і світ”, “Політологія”, веде активну роботу по залученню здібної молоді до вступу на спеціальність “Політологія” історичного факультету Ужгородського національного університету. Кращі учні, переможці обласних олімпіад, зараховуються на навчання у вузі за результатами співбесіди.

Прийом за держзамовленням на денну форму навчання спеціальності “Політологія” збільшився з 10 осіб у попередні роки до 15 (з 1999 року). Той факт, що в 2002 р. на перший курс спеціальності “Політологія” зараховано 27 студентів, що майже вдвічі більше ніж у 2001 р., свідчить про зростання іміджу порівняно молодій спеціальності, фахівців якої потребує на сьогоднішній день Закарпатська область. Конкурс на спеціальність „Політологія” під час вступних іспитів 2004 р. становив п'ять абітурієнтів на місце. Однак, практика показує, що значна частина абітурієнтів УжНУ, особливо ті, які вже мають одну вищу освіту, бажають навчатися на заочному відділенні спеціальності “Політологія”. Це питання неодноразово піднімалося на зустрічах провідних вчених

Ужгородського національного університету з представниками керівництва області та міста, керівниками обласних осередків політичних партій і громадських організацій. Перший набір на заочне відділення відбувся в 2004 р. (успішно склали вступні випробування 16 абітурієнтів).

Аналіз формування контингенту студентів показує, що якісний склад абітурієнтів за останні три роки покращився: практично щороку на спеціальність вступають випускники середніх шкіл, нагороджені медалями (і переможці обласних та призери всеукраїнських олімпіад), або вищих навчальних закладів I – II рівнів акредитації, що отримали дипломи з відзнакою. Таких у 2002 р. були 5 осіб., в 2004 р. – 12. В останні роки – за спеціальною угодою між навчальними закладами – кращі випускники гімназії та ліцею міста Ужгород, а також призери творчих конкурсів Малої академії наук мають право вступати на спеціальність “Політологія” за результатами співбесіди. Кожного року є студенти, що навчаються на контрактній основі (у 2002 р. таких було 12 студентів, у 2003 р. - 15).

Географія абітурієнтів засвідчує, що в основному на спеціальність “Політологія” Ужгородського національного університету вступають випускники шкіл, гімназій та ліцеїв навчальних закладів Закарпатської області. Серед них є й жителі гірських районів Закарпаття – Міжгірського, Воловецького, Рахівського. На спеціальності навчаються також уродженці Львівської, Херсонської та інших областей України.

Тенденція відрاهувань з першого курсу іде до зменшення: з 2001 р. з першого курсу спеціальності “Політологія” студенти не відраховувалися.

З метою запобігання негативних тенденцій у формуванні контингенту студентів кафедрою політології здійснюється ряд заходів: викладачі беруть участь в організації та проведенні як міських, так і обласних олімпіад (завідувач кафедри політології, професор М.М.Вегеш з 1998 р. є заступником голови журі обласних олімпіад з історії), виступають перед учнями шкіл, ведуть роботу в Малій академії наук, разом з міськвно та Товариством української мови ім.Т.Г.Шевченка “Просвітою”, керівниками ряду осередків політичних партій беруть участь в організації та проведенні масових тематичних заходів (святкування ювілеїв

злуки Західно-Української Народної Республіки з УНР, Карпатської України – незалежної держави в 1939 році, возз'єднання Закарпаття з Україною в 1945 році тощо). Професори В.І.Худанич, М.М.Вегеш є постійними учасниками “круглих столів” та зустрічей на обласному радіо та телебаченні. Вже протягом багатьох років доценти В.Л.Боднар та В.В.Марина читають лекції вчителям-історикам в Закарпатському інституті методики навчання і виховання, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. В.В.Марина, румун за національністю, активно співпрацює з “Товариством румунської культури ім.Дж.Кожбука”.

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ, ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЙОГО ПРОГРАМНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

На історичному факультеті Ужгородського національного університету підготовка фахівців за спеціальністю 8.040301 – “Політологія” ведеться з урахуванням інструкцій і вказівок Міністерства освіти і науки України, у відповідності до освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) та на основі освітньо-професійної програми (ОПП) вищої освіти за професійним спрямуванням “Політологія” освітньо-кваліфікаційних рівнів “Бакалавр”, “Спеціаліст”, „Магістр”, розроблених в Ужгородському національному університеті і погоджених з Науково-методичною комісією за напрямом “Політологія”, з Інститутом системних досліджень Департаменту вищої освіти та з Науково-методичним центром вищої освіти Міністерства освіти і науки України. У 2003 р. кафедрою політології Ужгородського національного університету розроблені та погоджені з вищеназваними інстанціями ОКХ і ОПП освітньо-кваліфікаційного рівня “Магістр”.

Навчально-виховний процес на спеціальності “Політологія” історичного факультету здійснюється згідно з основним документом – навчальним планом, складеним за типовою формою і відповідно погодженим та затвердженим.

Кафедра політології в основному забезпечена програмами, схваленими Міністерством освіти і науки України. З урахуванням нових досягнень у політичній науці викладачами кафедри розроблені доповнення до існуючих типових програм нормативних ди-

дисциплін, а також внесені необхідні корективи у програми спеціальних дисциплін. На кафедрі розроблені навчальні робочі програми усіх теоретичних навчальних дисциплін – як основних, так і спеціальних курсів. Усі програми пройшли первинне детальне обговорення на кафедрі, схвалені методичною комісією історичного факультету та затверджені Вченою радою історичного факультету. Програми прорецензовані як спеціалістами УжНУ, так і вченими інших вузів (професор М.В.Кугутяк з Прикарпатського університету ім.В.С.Стефаника, доцент Ян Томко з Пряшівського університету (Словаччина) тощо). На кафедрі наявна також програма державних іспитів, передбачена навчальним планом.

Кафедрою розроблена наскрізна програма всіх навчальних практик, передбачених навчальним планом (ознайомчої в обласних осередках політичних партій, виробничої в місцевих органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, педагогічної та переддипломної), яка затверджена Вченою радою історичного факультету. Програми частково підпорядковані реалізації наукової теми Науково-дослідного інституту карпатознавства Ужгородського національного університету (директор – професор М.М.Вегеш).

Враховуючи особливості й потреби регіону, який межує з Угорщиною, Словаччиною та Румунією, навчальні програми, розроблені кафедрою політології, значно доповнені матеріалами про стан і перспективи політичної науки у названих країнах. Кандидатом філософських наук, доцентом В.Л.Боднаром опубліковано ряд наукових статей з даної проблеми (Наприклад: Боднар В.Л., Вегеш М.М. Про деякі питання викладання курсу політології в Угорській і Чеській Республіках // Політологія в Україні: стан та перспективи розвитку. Наукові доповіді та статті.-Київ,2000.-С.24-30; Боднар В.Л. Про деякі особливості викладання та вивчення політології в Угорській Республіці // *Carpatica – Карпатика*. Випуск 18. Історія, політологія, культура: минуле і сучасне.-Ужгород,2002.-С.288-296; Боднар Володимир, Томко Ян. Особливості викладання політології в Словацькій Республіці // *Carpatica – Карпатика*. Випуск 17. Українсько-словацькі взаємини в галузі історії, літератури та мови.-Ужгород,2002.-С.101-107). 10-12 жовтня 2003 р. викладачі кафедри політології Ужгородського національного університету взяли участь у міжнарод-

ній науковій конференції “Політичні зміни в країнах Центральної і Південно-Східної Європи на рубежі століть”, що відбулася в румунському місті Орадеа.

Кількість нормативних дисциплін і дисциплін за вибором та кількість годин, відведених на фундаментальну і спеціальну підготовку студентів-політологів, визначена у відповідності до вимог навчальних планів, що розроблялися й затверджувалися згідно з вимогами Міністерства освіти і науки щодо змісту й обсягу соціально-гуманітарної освіти та набутого досвіду підготовки фахівців. Підготовка фахівців ведеться за умов зваженості всіх основних блоків навчальних дисциплін: циклу гуманітарних і соціально-економічних дисциплін, циклу фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін, циклу дисциплін самостійного вибору закладу і самостійного вибору студента, практичної підготовки і самостійної роботи студентів.

Блоки фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін представлені у навчальних планах належним чином: у них сконцентровані усі важливі предмети, що формують світогляд і фахову ерудицію політолога.

Кафедра політології у даний час забезпечує читання таких спецдисциплін: “Історія зарубіжних політичних вчень”, “Теорія політичного конфлікту”, “Сучасний парламентаризм”, “Політична ідеологія”, „Політична психологія”, “Соціальна філософія”, “Соціологія”, “Порівняльна політологія”, “Політична культура”, “Теорія міжнародних відносин”, “Філософія політики”, “Технологія політичного процесу”, “Сучасна зарубіжна політологія”, “Державне управління і місцеве самоврядування”, “Методи політичних досліджень”, “Історія і теорія демократії”, “Політична соціологія”, “Вступ до геополітики”, “Політичне лідерство”, “Історія української державності”, “Вступ до спеціальності”, “Історія політичної думки України”, “Історія і теорія політичних партій”, “Загальна теорія політики”, “Гендер і політика”, “Методика викладання соціально-політичних дисциплін”, “Світовий процес і геополітика”, “Теорія міжнародних відносин”, „Міжнародний тероризм”, „Етнополітологія”, „Політичний маркетинг і політичний менеджмент”, “Основи конфліктології”, “Світовий політика і міжнародні відносини” для студентів факультету “Міжнародні

відносини”, “Виборчі системи держав світу”, “Роль і місце адміністративних органів у політичній системі суспільства”.

Навчальний процес на спеціальності “Політологія” здійснюється у відповідності з графіком навчального процесу і оптимальним розкладом занять. Розподіл навчального навантаження викладачів кафедри здійснюється згідно з введеними Міністерством освіти і науки України (наказ №450 від 7.08.2002 р.) новими нормами часу для планування і обліку навчальної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів. Обсяг обов’язкового навчального навантаження кожному конкретному викладачеві встановлюється кафедрою з урахуванням обсягу виконання ним методичної, наукової й організаційної роботи та особливостей і структури навчальних дисциплін, які веде викладач. Це стосується також тих дисциплін, які лише запроваджуються та потребують від викладача значних затрат часу на розробку курсу лекцій і відповідного методичного забезпечення.

Усі викладачі кафедри працюють у відповідності до індивідуальних планів роботи. При їх складанні вони керуються затвердженими Міністерством освіти і науки України переліками основних видів методичної, наукової й організаційної роботи та рекомендаціями щодо запровадження їх у вищих закладах освіти. Весь обсяг запланованої роботи членами кафедри виконується, про що свідчать зазначені в індивідуальних робочих планах конкретні підсумкові результати. Багатьма викладачами кафедри обсяг навчальної роботи дещо перевиконується.

Належний науково-методичний рівень проведення занять різних типів забезпечується шляхом використання персональних електронно-обчислювальних машин, використання результатів наукових та науково-методичних досліджень професорсько-викладацького складу кафедри, контролюється проведенням відкритих лекцій, ректорських та періодичних контрольних робіт.

У процесі навчально-виховного процесу викладачами кафедри політології широко застосовуються новітні технології навчання. З метою дієвості та якості навчання, посилення мотивації праці студента, створення умов для прояву творчої особистості, а також для підвищення об’єктивності оцінки підсумків його навчальної діяльності викладачами запроваджена рейтингова та те-

стова система контролю успішності. Кафедра заохочує студентів до додаткової індивідуальної роботи, яка сприяє поглибленому вивченню курсів (підготовка і захист рефератів, опрацювання додаткової літератури, участь в олімпіадах, наукових гуртках, наукових конференціях, публікації статей тощо) та до творчого виконання різного роду занять. Підготовка ж особливо обдарованих студентів ведеться за індивідуальними планами.

Всі студенти 5-го курсу спеціальності “Політологія” є авторами наукових публікацій. Їх наукові статті ввійшли складовою частиною до наукового збірника “Політичні партії і вибори в Україні та країнах Центральної і Південно-Східної Європи”, виданого кафедрою політології спільно з науково-дослідним інститутом карпатознавства Ужгородського національного університету. Залучаються до наукової роботи також студенти молодших курсів. Студент 5-го курсу К.Куцов опублікував наукову статтю “Політична думка в Закарпатті кінця ХІХ століття” (Carpatica – Карпатика. Випуск 19. Історія і культура Карпат. До десятиріччя утворення НДІ карпатознавства.- Ужгород,2002.-С.43-54). Магістри П.Габрин, М.Колодій, О.Сурніна опублікували наукові статті у науковому збірнику “Політологічні студії: історія, теорія, практика” (Ужгород,2003). Студенти-політологи під керівництвом доцента М.О.Лендьел систематично беруть участь у науково-практичних конференціях, які проводять спільно кафедра історії України УжНУ (доцент В.П.Мельник) та Ужгородський політехнічний ліцей (В.І.Огар).

В квітні 2003 року студенти ІV курсу П.Габрин, О.Сурніна та М.Колодій приймали участь в “Днях науки”, які відбулися на філософському факультеті Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. У 2004 р. в аналогічній конференції, присвяченій ювілею філософського факультету КНУ теж взяли участь студенти-політологи.

Зміст освіти на спеціальності “Політологія” історичного факультету реалізується в навчальних посібниках та методичних розробках, виданих в останні роки викладачами кафедри політології. Особливої уваги заслуговують такі видання: Боднар В.Л., Вегеш М.М., Худанич В.І. Становлення і розвиток політичної думки в Україні (навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, коледжів, ліцеїв та гімназій).-Ужгород,1995.-

89 с.; Боднар В.Л., Вегеш М.М., Худанич В.І. Історія української державності (навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, коледжів, ліцеїв).-Ужгород,1996.-203 с.; Вегеш М.М., Остапець Ю.О. Політологія: конспект лекцій.-Ужгород,1999.-83 с.; Боднар В.Л., Вегеш М.М., Худанич В.І. Основи політології (навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів).-Ужгород,2000.-203 с.; Вегеш М.М., Горват Л.В. Українська державність у ХХ столітті (матеріали до лекцій для студентів історичного факультету).-Ужгород,2000.-97 с.; Зан М. Запитальники до вивчення ментальності та етнічних стереотипів населення України (методичний посібник для студентів історичного факультету УжНУ).-Ужгород,2002.-44 с.; Вегеш М.М., Остапець Ю.О. Основи політології. – Ужгород, 2003. – 421 с.; Вегеш М., Щадей М. Зарубіжні футурологічні концепції на межі тисячоліть: порівняльний аналіз. – Ужгород, 2003. – 77 с.; Вегеш М., Остапець Ю. Як писати наукову роботу. – Ужгород, 2003. – 71 с.; Вегеш М. Західна геополітика в іменах. – Ужгород, 2003. – 200 с. та ін.

На кафедрі наявне методичне забезпечення підготовки курсових, кваліфікаційних і дипломних робіт. Досвід науково-дослідної роботи професорсько-викладацького складу кафедри знайшов відображення в методичному посібнику професора В.І.Худанича “Методичні поради по написанню і оформленню дипломної роботи з політології”, якими послуговуються студенти спеціальності “Політологія” при виконанні наукових досліджень різного характеру.

Оскільки належна фахова підготовка політолога включає і комп’ютерну грамотність, на кафедрі політології ведеться робота (здебільшого в рамках спецдисциплін та самостійної роботи студентів), спрямована на вироблення у студентів умінь підготувати необхідний політологічний матеріал, розробити методику застосування одержаної програми.

Кафедра підтримує зв’язки із закладами та установами освіти, обмінюється досвідом навчально-методичної роботи із спорідненими кафедрами Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка, Львівського національного університету ім. І.Я.Франка, Прикарпатського університету ім. В.С.Стефаника, Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича,

Волинського державного університету ім. Лесі Українки, Інститутом історії України НАН України, Інститутом Українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України та в рамках міжнародних угод з Педагогічним факультетом ім. Дьюлі Югаса Сегедського університету (Угорська Республіка), Ниредьгазьким педінститутом (Угорська Республіка), філософським факультетом Кошицького університету ім. П.Шафарика (Словацька Республіка), Академією Наук Угорщини, Академією Наук Чехії, Університетом Клуж-Напока (Румунія), Історичним музеєм в м. Сату Марє (Румунія).

Викладачі кафедри постійно читають лекції в Закарпатському інституті методики навчання і виховання, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, виступають перед учителями на засіданнях міських методоб'єднань.

Зміцненню зв'язків кафедри із загальноосвітніми школами сприяє педагогічна практика студентів, яка проходить у 9-му семестрі (6 тижнів). За домовленістю з керівництвом окремих шкіл та технікумів певна частина практичних занять з методики викладання соціально-політичних дисциплін проводиться на базі навчальних закладів, що дає змогу студентам поєднати педпрактику з певним досвідом викладацької роботи. Основна частина студентів спеціальності "Політологія" проходить практику в загальноосвітніх школах №1, №4, №6, політехнічному лицейі міста Ужгорода, Ужгородському кооперативному технікумі тощо.

Педагогічна практика проводиться згідно з програмою, розробленою методичною комісією кафедри політології (доц. М.О.Лендбел) і затвердженою Радою історичного факультету.

Після закінчення 3-го курсу студенти, які навчаються за спеціальністю "Політологія", згідно з навчальним планом проходять практику в політичних партіях (6-й семестр, 4 тижні). Базами проведення практики є осередки найбільш потужних політичних партій на Закарпатті, які можуть надати студентам відповідний матеріал та створити умови для праці. До таких партій, перш за все, слід віднести: СДПУ(о), КПУ, НРУ, СПУ, НДП, ПРП, "Батьківщина", "Демократичний Союз" та ряд інших. Основна мета практики в політичних партіях студентів 3-го курсу – це, поперше, ознайомлення із партійною роботою на місцевому рівні та структурою обласних осередків політичних партій. І, по-друге, оволодіння навичками організації і планування партійної роботи

на регіональному рівні. Звіт про практику студентів оформляється за встановленим зразком. Структура його є наступна: а) дата реєстрації партії в Міністерстві юстиції України та Закарпатті, юридична адреса партії в регіоні, логотип партії; б) аналіз основних положень програми партії; в) участь партії у виборах парламентських і президентських (кількість кандидатів у регіонах, наявність народних депутатів, депутатів обласної ради); г) структура обласної організації партії та її чисельність; д) аналіз друкованих видань партії; ж) перспективні напрямки роботи партії в регіоні.

Необхідним та важливим елементом підготовки фахівців-практиків у вищих навчальних закладах є виробнича практика. Для студентів спеціальності “Політологія” виробнича практика є основою для освоєння вузькоспеціалізованих професійних навичок, зокрема політичного аналітика. Виробнича практика в місцевих органах державної влади та місцевого самоврядування згідно з навчальним планом проводиться на 4-му курсі (7-й семестр, 4 тижні). Базою для проведення виробничої практики, з огляду на доцільність її географічної локалізації в м. Ужгороді, є Закарпатська обласна державна адміністрація як орган державної виконавчої влади регіонального рівня, Ужгородська районна державна адміністрація як орган державної виконавчої влади місцевого рівня, Закарпатська обласна рада як орган представництва інтересів територіальних громад та Ужгородська міська рада як орган місцевого самоврядування територіальної громади. Метою виробничої практики студентів спеціальності “Політологія” у місцевих органах державної влади та органах місцевого самоврядування є ознайомлення з їх структурою, функціями основних підрозділів, зокрема тими, які займаються питаннями внутрішньої політики, а також освоєння навичок практичної роботи державного (муніципального службовця) щодо політичного аналізу та прийняття рішень.

Переддипломна практика є завершальним етапом навчання студентів в університеті і покликана сприяти якісній підготовці студента-політолога до його виробничої діяльності відповідно до сучасних вимог. Метою практики є підготовка до написання дипломної роботи, збір матеріалів для дипломної роботи, поглиблення і закріплення теоретичних знань, правильне оформлення поси-

лань та списку використаних джерел і літератури. Викладачі кафедри під час переддипломної практики для студентів проводять такі заняття: а) практичне заняття на тему “Відбір джерел та літератури, їх аналіз та оцінка; б) “Пошук інформації в мережі Інтернет”; в) “Пошук та аналіз статистичної інформації”; г) “Складення програми прикладних досліджень”.

Ефективній підготовці фахівців-політологів сприяє робота навчально-методичної ради історичного факультету (голова ради – заступник декана історичного факультету, кандидат історичних наук, доцент І.М.Ліхтей). Рада, яка працює згідно із затвердженим планом, здійснює контроль за навчальним процесом, вносить необхідні корективи і пропозиції. Методична рада здійснює експертизу методичних посібників та розробок викладачів, рецензує тематику спецдисциплін, що читаються на кафедрі, вносить їх на затвердження Вченої ради факультету. Члени методичної ради беруть участь у експертизі проведених відкритих занять викладачів, проведення їх за конкурсом та присвоєння вчених звань.

Над удосконаленням змісту, організації та методичного забезпечення підготовки фахівців працює навчально-методична комісія кафедри. Вона займається організацією обговорення тематики спецдисциплін, відвідування відкритих занять колег, ознайомлення викладачів з новинками навчально-методичних видань. Члени методичної комісії кафедри координують роботу з методичною радою факультету, надають допомогу молодим викладачам, беруть безпосередню участь у рецензуванні тематики курсових і кваліфікаційних робіт, обговоренні результатів заліків, семестрових та державних іспитів, підготовці, проведенні та захисті ознайомчої, виробничої, педагогічної та переддипломної практик, працюють над впровадженням нових педагогічних технологій та передового досвіду, розробляють орієнтовний перспективний план забезпечення підготовки фахівців навчально-методичною літературою тощо.

На кафедрі функціонує методичний семінар. Плани роботи й тематика засідань методичного семінару затверджена на засіданні кафедри та методичної ради факультету. Аналіз матеріалів показує, що основна увага методичного семінару і кафедри в цілому приділяється якості та методиці читання лекцій, проведення практичних і семінарських занять, специфіці організації навчаль-

ного процесу для студентів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів (бакалавр, магістр), організації самостійної роботи студентів, ефективності рейтингової системи, а також удосконалення планування, організації та змісту навчального процесу і програмно-методичного забезпечення.

Таким чином, рівень навчально-методичного забезпечення навчального процесу на спеціальності “Політологія” історичного факультету Ужгородського національного університету на даний час можна вважати задовільним. Нормативні навчальні та спеціальні дисципліни забезпечені методично стовідсотково. Викладачі кафедри широко використовують можливість наявної науково-методичної літератури, виданої як самими членами кафедри, так і колегами з інших вузів, а також постійно працюють над поповненням навчально-методичної бази, що стосується як видання нових, так і перевидання апробованих на практиці методичних посібників.

СИСТЕМА ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Професія політолога – складна і відповідальна, тому професійні вимоги на сьогоднішній день досить високі. Готуючи майбутніх фахівців-політологів, викладачі та співробітники кафедри політології Ужгородського національного університету враховують той факт, що специфіка їхньої діяльності вимагає органічного поєднання відповідних професійних і особистісних якостей.

Для того, щоб успішно вирішувати професійні завдання майбутні спеціалісти-політологи повинні не тільки мати глибокі знання з різних галузей політології, психології, соціології, педагогіки, права, інформатики, але й володіти загальною культурою і культурою спілкування, бути обізнаними з сучасними політичними, соціальними, економічними процесами, мати супербачення, тобто здатність передбачати наслідки своїх дій, відзначатися професійним тактом, володіти емоційною стійкістю, бути здатними приймати правильні рішення в будь-якій ситуації.

Виходячи з цього, у виховній роботі з студентами – майбутніми політологами, колектив кафедри звертає особливу увагу на формування у них таких важливих особистісно-професійних якостей, як: об'єктивність, чесність, справедливість, добросовісність, обов'язковість, відповідальність, тактовність, уважність, толерантність, терплячість, витримка, наполегливість, цілеспрямованість, гуманність, емпатія, комунікативність, сила волі, самокритичність, принциповість, прагнення до самовдосконалення. З цієї

метою, перш за все, використовуються виховні можливості навчальних курсів і спецкурсів, зокрема таких, як загальна психологія, педагогіка, соціальна філософія та психологія, соціологія, політична соціологія, технологія політичного процесу, логіка, культурологія (українська і зарубіжна культура) та ін. Саме ці курси мають найбільші можливості для забезпечення розумового, морального, естетичного, екологічного, фізичного, трудового виховання майбутніх фахівців-політологів.

Цілеспрямована виховна робота спеціальності “Політологія” на історичному факультеті УжНУ в цілому забезпечується спільними зусиллями декана факультету, заступника декана з виховної роботи, академнаставниками груп, викладачами, а також громадським студентським деканатом.

Безпосередньо в групах виховну роботу ведуть академнаставники, які призначаються на засіданні кафедри на початку кожного навчального року. Вони складають план виховної роботи з групою і працюють у відповідності з цим планом.

Для студентів спеціальності “Політологія” організовуються як загальнофакультетські виховні заходи, так і групові. Для прикладу, “День першокурсника”, „День історика”, “День політолога”, зустрічі з політичними та громадськими діячами Закарпаття, спортивні змагання, культпоходи, вечори, диспути, конференції, КВК тощо. Систематично проводяться виховні години в групах, індивідуальні виховні бесіди з студентами, які порушують дисципліну або незадовільно вчать, надається консультативна допомога психолога студентам, які цього потребують.

На спеціальності складається традиція листування з батьками студентів, надання їм інформації про успіхи чи недоліки в навчанні та поведінці їх дітей.

Успішно використовуються і виховні можливості під час проходження студентами практики в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування, політичних партіях, громадських організаціях, школах. Студенти беруть активну участь у діяльності молодіжних громадських організацій краю, очолюють їхню роботу. Отже, всі названі показники позитивно впливають на формування особистісного росту фахівця-політолога.

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Підготовку фахівців-політологів на історичному факультеті Ужгородського національного університету забезпечує професорсько-викладацький склад кафедри політології. На ній працює 12 викладачів: докторів історичних наук, професорів – 2, кандидатів філософських наук, доцентів – 2, кандидатів історичних наук, доцентів – 3, кандидат політичних наук, доцент – 1, старших викладачів – 2, асистентів – 2.

Очолує кафедру політології з 1 червня 2002 р. Вегеш Микола Миколайович, доктор історичних наук, професор, 1962 року народження.

М.М.Вегеш у 1984 р. закінчив Івано-Франківський державний педагогічний інститут ім. В.С.Стефаника за спеціальністю “Історія і педагогіка” (диплом серії КВ №694106, виданий 1 липня 1984 р.). З 1992 р. працює в Ужгородському університеті на посаді асистента кафедри історії України (1992-1994 рр.), доцента кафедри історії України (1994-1997 рр.), доцента кафедри політології (1997-2001), професора кафедри політології (з 2001 р.). Кандидат історичних наук з 1994 р. (диплом серії КН №005152). Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук “Карпатська Україна в 1938-1939 рр.: соціально-економічний і політичний аспекти” зі спеціальності “Історія України” захистив в Ужгородському університеті. Доктор історичних наук з 1999 р. (диплом серії ДД №000713, виданий 2 липня 1999 року, протокол №21-06/8). Дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук “Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни” зі спеціальності “Всесвітня історія” захистив в Інституті історії України Національної Академії Наук України. Атестат професора кафедри політології (Серія ПР №000879, виданий 18 жовтня 2001 року, протокол №4/20 П).

М.М.Вегеш – автор понад 400 наукових праць, серед яких понад 70 монографій та науково-популярних видань. Він лауреат премій імені Василя Гренджі-Донського та академіка Івана Крип'якевича, академік Міжнародної Слов'янської академії наук, член бюро радників Американського Біографічного Інституту. За

цикл наукових праць “Закарпаття – земля Української держави (Суспільно-політичний рух і боротьба за возз’єднання Закарпаття з Україною в 1918-1945 рр.)” разом з професорами М.М.Болдижаром та В.І.Худаничем М.М.Вегеш висунутий на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки за 2003 рік. В 2004 р. нагороджений Грамотою Верховної Ради України. За дослідження українського руху опору 20-40-х років нагороджений пам’ятною медаллю „60 років УПА”.

М.М.Вегеш є членом Вченої ради УжНУ та головою Вченої ради історичного факультету, а також членом спеціалізованих вчених рад по захисту кандидатських дисертацій з історії України та всесвітньої історії в Ужгородському національному університеті та Прикарпатському університеті ім. В.С.Стефаника.

М.М.Вегеш – відповідальний редактор наукового збірника “Карпатика”, головний редактор періодичних видань „Вісник Ужгородського національного університету. Серія Історія”, „Філософсько-політологічні студії” та член редколегії журналу “Регіональні студії”. Перші два видання є реферованими ВАК України.

При кафедрі діє денна аспірантура, в якій навчається 3 аспірантів (В.Ключкович, Н.Шестак, М.Рояк) та 12 здобувачів (Н.Скоблик, В.Гиря, І.Мазурок, М.Токар, В.Данишук, І.Чорняк, Л.Бобер, Р.Стойка, Т.Кіш, І.Клюфас, громадяни Угорщини А.Берені та А.Торноцкі). Аспіранти і здобувачі активно працюють над кандидатськими дисертаціями, про що регулярно доповідають на кафедрі, виступають на наукових конференціях, пишуть статті. Аспірант В.Петрінко успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук (“Вплив “Політики” Арістотеля на становлення і розвиток європейської політичної думки”). У 2003 р. захистив кандидатську дисертацію М.Зан на тему “Етнічні процеси на Закарпатті (1989-2001 рр.)”, а в 2004 р. М.Токар (“Становлення і розвиток політичних партій Закарпаття в 1919-1939 рр.”). В жовтні 2004 р. відбудеться захист дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук Ю.Остапця.

На кафедрі створені оптимальні умови для її поступового забезпечення саме кандидатами політичних наук. Є попередня домовленість з кафедрою політології Київського національного

університету ім. Т.Г.Шевченка про прийом в докторантуру кандидата історичних наук, доцента Мирослави Лендьел для написання дисертації “Становлення інституту місцевої демократії в країнах Центральної та Східної Європи: порівняльний аналіз” на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук, а також про наукове стажування викладачів кафедри політології. На Вченій раді Ужгородського національного університету затверджена тема докторської дисертації кандидата історичних наук, доцента Василя Марини “Політична трансформація Румунської Республіки у посттоталітарний період (1989-2003 рр.)”. Середній вік викладачів кафедри політології на даний час становить 42 роки. Для прикладу, в 1997 р. цей показник становив 55 років.

СТАН РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНО-МАТЕРІАЛЬНОЇ БАЗИ

Матеріально-технічну базу науково-дослідної роботи кафедри політології можна вважати задовільною.

Інформаційно-технічну базу спеціальності “Політологія” становить фонд навчально-наукової та методичної літератури, періодичні видання професійного спрямування, комп’ютерні засоби, програмні продукти, електронні бази даних. На факультеті також є сканер, множильна техніка (лазерний принтер, ксерокс), магнітофони, діапроектори.

Крім того, до переліку технічних засобів входять мультимедійні персональні комп’ютери типу Pentium-166-200, об’єднані в локальну мережу Windows NT з сервером на базі комп’ютера типу Pentium-II. Усі комп’ютери зосереджені у двох комп’ютерних залах (при кафедрі математичного моделювання) та в кабінеті кафедри політології.

Комп’ютерні класи обладнані мультимедійними ПК на базі процесорів і мають наступні ресурси та програмне забезпечення: операційна система Windows-98, пакет Microsoft Office; доступ до мережі INTERNET в режимі On-Line; доступ до електронної бази даних законодавства України “Ліга”; пакети програм Adobe Page Maker, Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, Fine Reader Professional; комплекти мультимедійних програм на CD-дисках, довідники та навчальні програми для машинного перекладу та вивчення іноземних мов (Stylus, Language Master, Prompt-2000, Мультилекс).

Для підтримки навчальних курсів з іноземної мови активно використовується інтерактивне забезпечення “English Platinum”, “Francais d’Or” (реалізоване на базі комп’ютерного кабінету №2).

Студентами та викладачами історичного факультету спеціальності “Політологія” наведене вище інформаційно-технічне забезпечення використовується при підготовці та проведенні навчальних курсів і спеціалізацій.

Перспективними напрямками розвитку і використання інформаційно-методичної бази кафедри політології є такі напрями: управління навчальним процесом; забезпечення інформаційно-методичної підтримки навчального процесу та наукової роботи.

В управлінні навчальним процесом перспективним є формування електронних баз даних для ефективної організації та моніторингу якості навчального процесу.

З метою оптимального забезпечення навчального процесу необхідним є використання і розробка інформаційно-методичного забезпечення з урахуванням сучасних досягнень інформаційних технологій, а саме – підтримка навчальних курсів за технологіями WWW та INTERNET і створення інформаційних баз даних з різних дисциплін.

Для науково-дослідницької роботи актуальним є впровадження сучасних інформаційно-аналітичних програмних засобів проведення досліджень і аналізу результатів. Важливим є також розробка детальної інформаційної інфраструктури для взаємодії всіх трьох перерахованих вище напрямів.

Основний фонд навчально-наукової та методичної літератури знаходиться в науковій бібліотеці УжНУ (у тому числі у її філіалах – в навчально-лабораторному корпусі, у бібліотеках гуртожитків №1, №4) та в бібліотеках кафедр політології, історії України, нової і новітньої історії та історіографії.

Кафедральна бібліотека спеціальності “Політологія” загалом укомплектована енциклопедіями, науковою та навчально-методичною літературою, краєзнавчими виданнями.

Важливим чинником інформаційного забезпечення спеціальності є поповнення книжкового фонду фаховою літературою та розробка навчально-методичних посібників викладачами кафедри. За роки свого існування спеціальністю за сприяння ректорату університету створено бібліотеку, яка налічує більше 2000 примі-

рників підручників та посібників, необхідних для якісної підготовки політологів. Щорічно університет передплачує фахові періодичні видання для політологів (“Політична думка”, “Віче”, “Политические исследования”, “Социологические исследования”, “Вестник Московского университета. Серия Политические науки” тощо). Для забезпечення навчального процесу використовуються, як правило, підручники з грифом Міністерства освіти і науки України. Як допоміжні використовуються також навчально-методичні посібники, видані в Росії, Словаччині, Угорщині, Румунії. Загалом забезпеченість студентів спеціальності “Політологія” навчальною літературою становить 100 відсотків – для освітньо-кваліфікаційних рівнів “Бакалавр” та “Спеціаліст” і 90 відсотків – для освітньо-кваліфікаційного рівня “Магістр”.

Матеріально-технічна та інформаційна база спеціальності поповнюється і підготовленими професорсько-викладацьким складом кафедри методичними посібниками та іншими матеріалами, опублікованими, зокрема, і в таких фахових виданнях історичного факультету, як “Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія”, “Регіональні студії”, “Carpathica-Carpatika”. Окремі випуски останнього видання повністю присвячені актуальним проблемам політичної науки (Випуск 16. Політичні партії та вибори в Україні і країнах Центральної і Південно-Східної Європи.-Ужгород,2002; Випуск 21. Політологічні студії: Історія, теорія, практика.-Ужгород,2003).

Для оптимального забезпечення навчального процесу викладчі кафедри постійно працюють над поповненням зібрання навчальних посібників (таблиць, схем тощо).

У даний час кафедра політології веде пошук комплектуючих, прагнучи, можливості, максимально повно зібрати належний фонд програмних матеріалів. Перспективний план розвитку спеціальності “Політологія” історичного факультету передбачає поліпшення матеріально-технічної бази.

Навчально-матеріальна база спеціальності включає достатні за площею приміщення кафедри політології, кабінет завідувача, п’ять аудиторій та інші приміщення, які використовуються в навчальному процесі, загальною площею 7146,6 кв.м. Для роботи професорсько-викладацького складу створені належні умови з дотриманням необхідних санітарних та гігієнічних норм. Мініма-

льна площа робочого місця для працівників кафедри, які працюють повний робочий день у службовому приміщенні, дорівнює 4,25 кв.м.

Усі документи, які засвідчують право володіння приміщеннями для здійснення навчально-виховного процесу, наявність інфраструктури, відповідність площ, що використовується відповідно встановленим нормативам щодо здійснення діяльності, наявні (Див.: Довідку про матеріально-технічне та інформаційне забезпечення навчального процесу та додатки до неї – паспорт санітарно-технічного стану приміщень та санітарно-технічних комунікацій).

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ І МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ

Стан наукових досліджень та науково-методичну діяльність кафедри політології Ужгородського національного університету можна вважати задовільним. Переважна більшість викладачів кафедри за індивідуальними планами наукової роботи ведуть самостійні дослідження. Зокрема, проф. Вегеш М.М. займається питаннями історії української політичної думки, основних етапів державотворення в Україні, проблемами геополітики та геостратегії. Основні результати наукових пошуків проф. Вегеша М.М. висвітлені в семи томах “Історичних досліджень”, складовими яких є “Історія Карпатської України”, “Августин Волошин: педагог, політик, людина”, “Закарпаття між двома світовими війнами” тощо.

Проф. Худанич В.В. досліджує політичну історію Карпатської України – яскраву сторінку в історії українського державотворення а також політичну історію Словаччини, Чехії та Угорщини в другій половині ХХ ст. Його творчий доробок представлений низкою праць: “Закарпаття під Угорщиною” (1999), “Возз’єднання Закарпаття з Україною: оцінки і сучасність” (2001), “До історії національних меншин Австро-Угорщини ХІХ – поч. ХХ ст.” (2001) та ін.

Доц. Боднар В.Л. вивчає проблематику місцевого самоврядування, етнополітичних конфліктів та історію зарубіжних політичних вчень. Результати його досліджень представлені в наукових статтях: “Суспільно-політичні погляди О.Духновича”; “Осо-

бливості формування політичної думки на Закарпатті напередодні Другої світової війни”; “Про деякі особливості конфліктів у національному питанні”; “Міжнаціональні відносини в Закарпатті”; “Національна духовна культура в процесі формування світогляду молодого спеціаліста”; “Проблеми формування місцевого самоврядування в Україні”; “Державно-правові концепції представників угорського просвітництва”; “О.В.Духнович про типи державних утворень і форми правління” та ін. Вагомим здобутком доц. Боднара В.Л. є видання навчального посібника „Нариси з історії світової політичної думки і становлення сучасної політології” (перше і друге видання).

Доц. Лендъел М.О. досліджує питання транскордонного співробітництва, становлення місцевої демократії та актуальні аспекти теорії міжнародних відносин. Результати її досліджень опубліковані в близько 70 наукових статтях, окремих виданнях. Зокрема, “Прийняття резолюції про тиждень поневолених націй як приклад функціонування східноєвропейського лобі в США”; “Сучасні тенденції розвитку процесу лобіювання: від хаосу інтересів до узгодженості дій”; “Функціонування Єврорегіонів як політико-організаційних структур розвитку прикордонного співробітництва”; “Українська громада у США – група політичного тиску (70 – 80-ті роки ХХ століття)”; “Досвід Карпатського Єврорегіону: поштовх до переосмислення моделі транскордонного співробітництва”; “Інституалізація процесів регіонального розвитку у країнах Центральної Європи”; “Bilateral Relations at the Border: The Experience of Interregional Cooperation Between Ukrainian and Hungarian Territories In: Ukraine and Its Western Neighbors”; “The System of Local Government and Regional Administration in Ukraine in the Context of Public Administration Reform” та ін. Доц. Лендъел М.О. є співавтором видання “Європа регіонів у ХХІ столітті Майбутнє регіональної політики у країнах Центральної та Східної Європи”, редактором видань “Місцевий та регіональний розвиток в Україні Досвід Закарпаття” та “Регіональна політика та управління у країнах Європи: Матеріали до навчального курсу”. Працюючи на посаді старшого наукового співробітника Інституту державного управління та регіонального розвитку УжНУ є редактором наукового часопису «Регіональні студії».

Доц. Буркало В.В. вивчає проблеми політичної психології в контексті трансформації сучасного суспільства, питання політичної етики, основні ідеологічні доктрини сучасності, проблематику соціальної філософії. Його дослідження відображають наукові статті: “Політичний конфлікт як відображення структурних змін робітничого класу під впливом НТР”; “Криза в Україні як прояв загальноцивілізаційної кризи”; “Космізація мислення – умова цивілізаційного поступу”; “Суспільство на зламі: соціальні колізії і соціологічні та політологічні інтерпретації (дещо про методологічні підходи в сучасній соціології та політології)”; “Аберация масової свідомості країн Східної Європи та імперативи часу”; “Любов в системі соціальних технологій”; “Інволюція радянської партійної еліти та уроки для Руху”; “Особливості історичного становлення політичної психології як науки” тощо.

Доц. Марина В.В. займається дослідженням етнополітичного розвитку румунської національної меншини Закарпаття та вивченням посттоталітарних трансформацій в країнах Східної Європи, зокрема Румунії. Він є співавтором видання “Compendiu de istoria Romînilor” та автором наукових статей “Проблеми етнополітичного розвитку румун Закарпаття (1945-1995)”, “Румуни Закарпаття за даними грамот XIV-XV ст. Іона Мігали де Апша”, “До питання про соціальне становище румунів Марамороша наприкінці XIX – початку XX ст.”, “Особливості антитоталітарного руху в Румунії наприкінці 80-х років”, “Reflectarea revoluției din Decembrie 1989 din România în mass media din URSS (The Reflection of December 1989 Revolution from Romania in U.S.S.R. Mass-media)”, “Românii din Transcarpatia (Ucraina) în ultimele trei decenii” та ін.

Ст. викл. Остапець Ю.О. досліджує електоральні процеси в Україні та країнах Центрально-Східної Європи, особливості партійного будівництва в процесі демократизації українського суспільства. Остапець Ю.О. є співавтором монографій “Громадсько-політична, церковна і культурно-освітня діяльність митрополита Андрея Шептицького”, “Політологія. Конспект лекцій” та автором низки наукових статей: “Регіональні особливості електорального процесу в Закарпатській області 1991-2002 рр.”, “Політичні вибори: начерк до теорії електорального процесу”, “Партії і вибори в Угорщині (1990-1998)”, “Виборча система України: ета-

ни становлення”, “Аналіз основних чинників впливу на голосування виборців у Закарпатській області (ескіз методології)”, “Парламентські вибори в Польщі 2001 р.” “Осередки політичних партій в Закарпатській області 1991-2001 рр.”, “Місцеве самоврядування: світовий досвід і Україна”, “Електоральна поведінка: сутність та основні теоретико-методологічні підходи до її вивчення”, “Формування та розвиток осередків політичних партій в Закарпатській області (1991-2001 роки)”, “Регіональні особливості парламентських виборів 2002 р. в Закарпатській області” та ін.

Ст. викл. Гиря В.І. вивчає політичні процеси на теренах Закарпаття в 30-40-х рр. ХХ ст. Він є співавтором монографії “Угорська іредента на Закарпатті між двома світовими війнами 1918–1939 рр.”

Доцент Петрінко В.С. вивчає історію політичної думки Стародавньої Греції, зокрема, детально аналізує творчу спадщину Арістотеля, її вплив на розвиток політичної думки загалом. Він є автором наукових статей: “Політична морфологія Арістотеля”, “Поліс як державне утворення у “Політиці” Арістотеля”, “Політика” Арістотеля і античність”, “Право, закон і влада у політичній концепції Арістотеля”, “Арістотель, Локк, Монтеск’є і теорія розподілу влади” тощо.

Кандидат історичних наук Токар М.Ю. вивчає історію становлення та діяльності політичних партій і громадських організацій на Закарпатті в міжвоєнний період (1919-1939 рр.). Вагомим здобутком Токаря М.Ю. є підготовка ряду наукових монографій. Зокрема: “За покликом серця: (До 100-річчя від дня народження просвітянина Андрія Мінью)”, “Сторожниця: Сторінки історії суспільного та духовного життя”, “З вірою крізь віки: (До 70-річчя спорудження Греко-католицької церкви Св. Кирила і Мефодія в Сторожниці)”, “Коротка історія “Просвіти” в Сторожниці: (До 75-ої річниці заснування “Просвіти” в Сторожниці та 80-річчя крайової “Просвіти)”, “Освітньо-виховні проблеми національних меншин Закарпаття”, “Руська Національно-Автономна Партія: організація та діяльність”, “Проукраїнські політичні партії Закарпаття в 1919 – 1939 роках”, “Партії національних меншин Закарпаття (20 – 30-і роки ХХ ст.)”. Крім цього, публікації молодого дослідника представлені в наукових збірниках та часописах.

Доцент Зан М.П. досліджує етнополітичні процеси на Закарпатті (1989-2001 рр.), вивчає особливості етнокультурної ідентичності населення краю. Він підготував окремі видання: “Запитальники та анкети до вивчення сучасних етнічних процесів”, “Етнокоекологія. Навчальна програма нормативного курсу, плани лекційних та семінарських занять (Методичний посібник для студентів УжНУ)”, “Запитальники до вивчення ментальності та етнічних стереотипів населення України (Методичний посібник для студентів історичного факультету УжНУ). Крім цього результати наукових досліджень представлені в наукових статтях: “Етнополітична ситуація на Закарпатті 1989-1991 років (воля народу чи протистояння еліт?)”, “Словацька національна меншина на Закарпатті в умовах української державності”, “Угорці Закарпаття (епізод етнополітичних процесів поч. 90-х рр. ХХ ст.)”, “Орієнтувальний матеріал членам і кандидатам в члени обкому Компартії України...”, “Етноконфесійний ренесанс на Закарпатті (до питання про реабілітацію греко-католицизму)” та ін.

Асистент Басараб В.І. досліджує суспільно-політичні погляди Андрея Шептицького, історію громадських організацій Закарпаття міжвоєнного періоду. Опублікував статтю “Роль “Просвіти” у процесі становлення та розвитку політичних партій Закарпаття (20-30-х рр. ХХ ст.)” та монографію „Життя і помисли митрополита Андрея Шептицького” (2003).

Тематика наукових досліджень професорсько-викладацького складу відповідає профілю підготовки фахівців з політології, тому наукова діяльність кафедри політології справляє значний вплив на методичне забезпечення навчального процесу та підвищення якості підготовки фахівців спеціальності “Політологія”. Інтереси науковців кафедри віддзеркалюються в тематиці курсових та кваліфікаційних (бакалаврських, магістерських) робіт студентів. Апробація наукових здобутків здійснюється в процесі викладання спецкурсів та спецсемінарів.

В цілому з 1999 р. викладачами кафедри опубліковано понад 300 наукових робіт. Серед них – близько 20 науково-методичних посібників, понад 200 статей, тез, рецензій, монографічних досліджень.

Таким чином, 100% викладачів кафедри мають друквані праці, які виходять не тільки в Україні, а й за її межами (Росії, Угорщині, Словаччині, Румунії).

Викладачі кафедри активно приймають участь в наукових конференціях, симпозіумах, колоквіумах, читаннях. Зокрема: міжнародна наукова конференція «Карпатська Україна: Національне відродження. Політичний розвиток. Персоналії» (Ужгород, 11 березня 1999 р.), регіональна науково-теоретична конференція «Галицько-Волинська держава – спадкоємиця Київської України-Русі» (Івано-Франківськ, 21 жовтня 1999 р.), науковий семінар, присвячений 150-річчю Слов'янського з'їзду в Празі «Ідея слов'янської єдності та суспільна думка на Закарпатті в ХІХ–ХХ ст.» (Ужгород, 1999), міжнародний науковий конгрес «Українська історична наука на порозі ХХ століття» (Чернівці, 16–18 травня 2000 р.), міжнародна науково-практична конференція «Конституціне будівництво в Україні: теорія та практика», присвячена 4-й річниці Конституції України (Ужгород, 1–3 червня 2000 р.), міжнародна наукова конференція, присвячена 55-річчю возз'єднання Закарпатської України з Україною (Ужгород, 26 червня 2000 р.), наукова конференція, присвячена 55-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною (Ужгород, 27 червня 2000 р.), міжнародна наукова конференція «Засоби масової інформації та становлення державності в Україні» (Ужгород, 13–14 жовтня 2000 р.), всеукраїнська науково-теоретична конференція, присвячена 300-річчю уродин національного героя України Олекси Довбуша (Івано-Франківськ, 19 жовтня 2000 р.), всеукраїнський науково-практичний симпозіум «Політологія в Україні: стан та перспективи розвитку» (Київ, 24–27 жовтня 2000 р.), наукова конференція «До 100-річчя від дня народження О.Борканюка» (Ужгород, 20 грудня 2000 р.), наукова конференція «До 100-річчя пам'яті політичного і культурного діяча Закарпаття середини та другої половини ХІХ століття А.Добрянського» (Ужгород, 19 березня 2001 р.), «круглий стіл» на тему: «Зовнішні та внутрішні чинники розвитку політичної ситуації в Україні. Україна і світовий політичний процес» (Дніпропетровськ, 11 квітня 2001 р.), наукова конференція «Політичні репресії громадян Закарпатської області: їх зміст та деякі підсумки підготовки обласної книги «Реабілітовані історією» (Ужгород, 26 квітня 2001 р.), регіональна на-

уково-теоретична конференція, присвячена 350-річчю Берестейської битви (Івано-Франківськ, 20 вересня 2001 р.), міжнародна наукова конференція «Українсько-словацькі взаємини в галузі мови, літератури та історії» (Ужгород, 26–27 вересня 2001 р.), міжнародна наукова конференція «Малі регіони у великій політиці, велика політика в малих регіонах: Карпатський фактор між двома війнами (1918–1939)» (Пряшів, 10–12 жовтня 2001 р.), наукові читання з нагоди вшанування видатного вченого, професора права, академіка Станіслава Дністрянського (Ужгород, 17 листопада 2001 р.), міжнародна наукова конференція «Закарпаття в ХХІ столітті: розвиток і перспектива в політиці, економіці і культурі» (Ужгород, 12–13 червня 2002 р.), II Міжнародна конференція «Розвиток демократії та демократичної освіти в Україні» (Одеса, травень 2002 р.) та ін.

ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ ВИПУСКНИКІВ, ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ТА АДАПТАЦІЯ ДО УМОВ ВИРОБНИЦТВА

Якість підготовки бакалаврів та спеціалістів спеціальності «Політологія» експертною комісією встановлена на підставі аналізу результатів іспитів останньої екзаменаційної сесії, що передувала акредитації, захисту курсових та кваліфікаційних (бакалаврських) робіт, усіх видів практики, виконання комплексних контрольних робіт.

Контролем під час самоаналізу були охоплені 48 студентів II–IV курсів. При 100% успішності студентами підтверджено досить високу якість підготовки: другий курс – 75% з історії України, 58,3% з зарубіжної та української культури, 58,3% з історії зарубіжних політичних вчень; третій курс – 60% з естетики, 90% з філософії (теорії пізнання), 60% з історії зарубіжної філософії та філософії України, 75% з теорії міжнародних відносин; четвертий курс – 69% із соціології, 75% з загальної теорії політики. Під час експертної перевірки контрольними вимірюваннями залишкових знань студентів із фундаментальних та фахових дисциплін були охоплені практично всі студенти II–IV курсів. Суттєвих розбіжностей між оцінками закладу освіти та оцінками експертів при перевірці не виявлено.

У результаті аналізів звітів про переддипломну, педагогічну, ознайомчу (в осередках політичних партій), виробничу (в органах державної влади та місцевого самоврядування) практик експертна комісія виявила їх належну якість: у звітах знайшли повне відображення положення програм практик, звіти містять таблиці, графіки, схеми, висновки і пропозиції студентів та наукових керівників. Оцінки за звіти при захисті практик виставлені об'єктивно.

Результати захисту кваліфікаційних (бакалаврських), дипломних та магістерських робіт засвідчують високу якість підготовки фахівців. Так, із 18 студентів-політологів, які захищали свої дослідження у 2002 році, оцінки "відмінно" і "добре" отримали 17 студентів, що складає 94%. Захист магістерських робіт в 2004 р. приніс 100% результат.

Результати експертної перевірки підтвердили належну якість курсових, бакалаврських, дипломних і магістерських робіт а також об'єктивність їх оцінок.

В цілому тематика вищеназваних робіт, які виконують студенти-політологи, відповідає актуальним напрямкам дослідження сучасної політичної науки: історія становлення української державності, проблеми партійного будівництва України, електоральні процеси, етнополітичні реалії української держави, питання геополітики, транскордонного співробітництва, становлення місцевого самоврядування в Україні. Слід зауважити, що більшість із аналізованих робіт базуються на емпіричних даних, архівних матеріалах, які дають змогу якісно відтворити політичну реальність Закарпаття.

Тематика курсових, бакалаврських, дипломних та магістерських робіт зі спеціальності "Політологія" відповідає вимогам щодо їх актуальності, новизни, професійної спрямованості та практичної значущості. Значна частина робіт виконується із застосуванням ПЕОМ. Зауваження, викладені у звіті голови ДЕК по захисту бакалаврських робіт в основному стосувалися організаційних питань а також питань збільшення частки робіт методичного та пошукового характеру. Зауваження обговорені на засіданні кафедри, прийняті рішення щодо їх усунення.

ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ПЕРЕЗАРАХУВАННЯ КРЕДИТІВ (ECTS/ЄСПК)

Основним аспектом проекту щодо узгодження освітніх структур в Європі є сприяння розвитку європейської системи перерахування кредитів (ЄСПК) і перетворенню її у загальноєвропейську систему. Це відповідає болонському процесу, спрямованому на створення європейського простору вищої освіти до 2010 р. Система ЄСПК сприяє співпраці між університетами, мобільності студентів і викладачів.

Система кредитів – це система, яка полегшує оцінювання і порівняння результатів навчання в контексті різних кваліфікацій, програм і умов навчання. Вона слугує стандартизованим засобом для порівняння навчання між різними навчальними програмами, секторами, регіонами і країнами. Система кредитів зможе об'єднати різні системи освіти Європи. Європейська система взаємозарахування кредитів створювалася протягом останніх 13 років і є найпоширенішою основою визначення навчального навантаження студентів закладів вищої освіти Європи. За 13 років ЄСПК розвинулась від початкової системи комунікації між різними європейськими освітніми програмами і структурами у спільну і широко застосовувану офіційну систему, що є фундаментом створення спільної сфери європейської освіти.

ЄСПК базується на трьох ключових елементах: інформації (стосовно навчальних програм і т.д.), взаємної угоди (між закладами партнерами і студентом) і використання кредитів (щоб визначити навчальне навантаження для студентів). Ці три ключові елементи вводяться в дію через використання трьох основних документів: інформаційного пакета, форми/заяви навчального контракту і переліку оцінок дисциплін.

За своєю суттю ЄСПК жодним чином не регулює змісту, структури чи еквівалентності навчальних програм. Це питання якості, яке повинно визначатися самими вищими навчальними закладами під час створення необхідних баз даних для укладання угод про співпрацю односторонніх чи багатосторонніх. Застосування ЄСПК є добровільним і базується на взаємодовірі та конфіденційності між навчальними закладами партнерами. Кожен заклад сам обирає собі партнерів.

Кредит – це величина навчального навантаження студента, необхідного для завершення навчального розділу (засвоєння навчального предмету, наприклад). Кредити є системою вираження еквівалентності (обсягу) існуючого навчання.

Європейські країни дійшли згоди щодо такої структури навчального процесу (в кредитах): перший цикл, чи переддипломне навчання (180 – 240 кредитів); другий рівень, післядипломне (постбакалаврське) навчання (60 – 120 кредитів); третій рівень, чи докторат (180 – 240) кредитів.

На практиці 1 ЄСПК кредит, рівний 25-30 годин роботи студента, включаючи аудиторну, позааудиторну роботу та консультації. Один навчальний рік у системі ЄСПК дорівнює 60 кредитам.

У обчисленні навантаження відіграють роль такі параметри: загальне число аудиторних годин згідно з програмою (кількість годин на тиждень помножена на кількість тижнів); підготовка до семінарів та завершення конспекту лекцій; обсяг самостійної роботи необхідної для завершення роботи над засвоєнням навчальної дисципліни.

Останній параметр є найскладнішим для обчислення і залежить від дисципліни та складності теми. Самостійна робота включає такі складові: збір і класифікація матеріалу; опрацювання матеріалу; підготовка до усного чи письмового іспиту; написання наукової роботи, дипломної роботи, магістерської дисертації.

Загальна і предметна компетентність (знання та навички) в рамках системи ЄСПК.

Коли мова йде про загальну компетентність, маємо на увазі здатність до аналізу та синтезу, загальні знання, усвідомлення європейського та міжнародного виміру, здатність до самостійного навчання, співпраці та комунікації, цілеспрямованість, лідерські риси, організованість і здатність до планування своєї роботи.

Крім цих загальних вмінь, які розвиваються в процесі навчання, кожен навчальний курс повинен сприяти розвиткові специфічної предметно орієнтованої компетенції.

Таким чином, на першому циклі студент повинен: демонструвати знання про сутність та історію предмету; зв'язно висло-

влювати отримані знання; інтерпретувати і поміщувати нову інформацію у відповідний контекст; демонструвати розуміння загальної структури предмета і його зв'язок з відповідними галузями знань; демонструвати розуміння і застосовувати методи критичного аналізу і розвитку теорії; демонструвати розуміння експериментального випробування, спостереження і перевірки наукових теорій.

Компетентність, здобута на першому циклі навчання, функціонує в якості вступних вимог до другого циклу. Другий цикл, як правило, є періодом спеціалізації. Випускники повинні вміти проводити самостійні (прикладні) дослідження. Відповідно до другого циклу навчання студенти повинні: мати фундаментальні знання по спеціальних предметах, що на практиці означає ознайомлення з найновішими теоріями, методами і технологіями; бути здатними критично оцінювати і інтерпретувати найновіші досягнення в теорії практиці; бути достатньо компетентним у проведенні самостійних досліджень; проявляти оригінальність і творчість у застосуванні знань; розвивати у майбутньому професійну компетентність.

Отже, ЄСПК дозволить в майбутньому українським студентам через перерахування кредитів мати доступ для продовження освіти у провідних національних та європейських вищих навчальних закладах.

КРЕДИТНО-МОДУЛЬНА СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Для опису даного типу організації навчального процесу використовуються терміни, що подані у Законах України “Про вищу освіту” від 17.01.2002 р. № 2984-ІІІ та “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 р. № 40-V, Державному класифікаторі професій ДК 003-95, Державному класифікаторі видів економічної діяльності ДК 009-96, Комплексі нормативних документів для розробки складових системи стандартів вищої освіти та вводяться нові поняття:

Кредитно-модульна система організації навчального процесу (КМСОНП) – це модель організації навчального процесу, яка

ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів).

Заліковий кредит – це одиниця виміру навчального навантаження необхідного для засвоєння змістових модулів або блоку змістових модулів. Іншими словами це кількість годин відведена в навантаженні викладача для викладання того чи іншого курсу. До залікового кредиту входять лекційні години, години відведені на практичні, лабораторні роботи, самостійну роботу студентів. На нинішній день в Україні один заліковий кредит дорівнює 54 годинам. В рамках Болонського процесу кількість годин одного кредиту є дещо іншою і розраховується вона наступним чином:

1) навчальний рік нараховує 35-40 робочих тижнів майже у всіх країнах;

2) якщо виходити з того, що робочий тиждень нараховує від 40 до 42 годин, то реальне число "офіційних годин", впродовж яких студент повинен працювати у межах навчального року, налічує від 1500 до 1880 годин.

3) згідно принципів Болонського процесу академічний рік містить 60 кредитів ECTS.

4) один навчальний кредит в рамках Болонського процесу нараховує, таким чином 25 – 30 годин. В даному випадку кількість "офіційних годин" ділиться на кількість кредитів ECTS. Середнє значення дорівнює 25-26 годин на один кредит.

Модуль – це задокументована завершена частина освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики), що реалізується відповідними формами навчального процесу.

Змістовий модуль – це система навчальних елементів, що поєднана за ознакою відповідності певному навчальному об'єктові. В даному випадку мова йде про те, що навчальна дисципліна може складатися з двох і більше змістових модулів.

Метою впровадження КМСОНП є підвищення якості вищої освіти фахівців і забезпечення на цій основі конкурентноспроможності випускників та престижу української вищої освіти у світовому освітньому просторі.

Основними завданнями КМСОНП є: адаптація ідей ECTS до системи вищої освіти України для забезпечення мобільності студентів у процесі навчання та гнучкості підготовки фахівців, враховуючи швидкозмінні вимоги національного та міжнародного

ринків праці; забезпечити можливості навчання студентів за індивідуальною варіативною частиною освітньо-професійної програми, що сформована за вимогами замовників та побажанням студента і сприяє його саморозвитку і відповідно підготовці до життя у вільному демократичному суспільстві; стимулювання учасників навчального процесу з метою досягнення високої якості вищої освіти; унормування порядку надання можливості студенту отримання професійних кваліфікацій відповідно до ринку праці.

Для впровадження КМСОНП вищій навчальний заклад повинен мати три основних елементи ECTS:

1. Інформаційний пакет – загальна інформація про університет, назва спеціальностей, анотації (змістові модулі) із зазначенням обов'язкових та вибіркових курсів, методики і технології викладання, залікові кредити, форми та умови проведення контрольних заходів, система оцінювання якості освіти тощо.

2. Договір про навчання між студентом і вищим навчальним закладом.

3. Академічна довідка оцінювання знань, що засвідчує досягнення студента в системі кредитів і за шкалою успішності на індивідуальному рівні та за системою ECTS.

Навчальний процес здійснюється у відповідності до структурно-логічної схеми підготовки фахівців згідно індивідуального навчального плану студентів. Індивідуальний навчальний план складається із змістових модулів, передбачених для засвоєння студентом, об'єднаних в блоки змістових модулів (розділи навчальної дисципліни). Формування індивідуального плану студента відбувається під керівництвом академнаставника (куратора) групи.

Куратором може бути науково-педагогічний працівник випускаючої кафедри, як правило, професор або доцент, ґрунтовно ознайомлений з вимогами відповідних галузевих стандартів освіти.

В умовах проведення педагогічного експерименту з КМСОНП встановлюються норми часу: для проведення підсумкової атестації із залікового кредиту – **0,25 годин на одного студента**; за керівництво куратору – **4 години на кожного студента за навчальний рік**.

Контроль успішності студента здійснюється з використанням методів і засобів, що визначаються вищим навчальним закладом. Академічні успіхи студента визначаються за допомогою системи оцінювання, що використовується у вищому навчальному закладі, реєструється прийнятим у вищому навчальному закладі чином з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали та шкали ECTS.

Порівняльний аналіз шкал оцінювання можна зробити у вигляді наступної таблиці (Див.Табл.1).

Таблиця 1

Шкали оцінювання знань студентів

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою навчального закладу (УжНУ, "Політологія")
A	5 (відмінно)	90 – 100
BC	4 (добре)	75 – 89
DE	3 (задовільно)	60 – 74
FX	2 (незадовільно з можливістю повторного складання)	35 – 59
F	2 (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)	1 – 34

Процент студентів, які мають отримати ту чи іншу оцінку за шкалою ECTS приблизно може бути наступним (Див. Табл.2). Дані отримані на основі оцінювання знань студентів більш як у 80 вищих навчальних закладах. Слід відмітити, що наведене в таблиці 2 процентне співвідношення оцінок не є обов'язковим для виконання, маючи лише рекомендаційний характер.

Таблиця 2

Процентне співвідношення оцінок у групі

Оцінка ECTS	Процент студентів, які досягають оцінки	Визначення
A	10	ВІДМІННО – відмінне виконання з незначною кількістю помилок
B	25	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками
C	30	ДОБРЕ – в загальному правильна робота, але з певною кількістю грубих помилок
D	25	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків
E	10	ДОСТАТНЬО – виконання задовільняє мінімальні критерії
FX	–	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно ще доопрацювати матеріал, щоб отримати залік
F	–	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна подальша серйозна робота

Кредитно-модульна система передбачає вирішення наступних завдань:

відходу від традиційної схеми “навчальний семестр – навчальний рік – навчальний курс”; раціональний поділ навчального матеріалу дисципліни на модулі і перевірки якості засвоєння теоретичного і практичного матеріалу кожного модуля; перевірки якості підготовки студентів до кожного практичного чи семінарського заняття; використання більш широкої шкали оцінки знань; стимулювання систематичної самостійної роботи студентів протягом семестру і підвищення якості знань; підвищення об’єктивності оцінювання знань студентів; запровадження здорової конкуренції у навчанні; виявлення та розвиток творчих здібностей студентів.

Як свідчить практика, час на сесійний контроль при сучасній системі організації навчального процесу використовується не ра-

ціонально. Відстрочка зворотного зв'язку на кінець семестру не дозволяє приймати оперативні виховні і дидактичні заходи щодо підвищення якості навчання (контроль будь-якого процесу після його завершення неможливий).

При кредитно-модульній системі навчального процесу в вищих навчальних закладах зміст навчальних дисциплін розподіляється на змістові модулі (2-4 за семестр). Змістовий модуль (розділ, підрозділ) навчальної дисципліни містить окремі модулі (теми) аудиторної і самостійної роботи студента. Кожен змістовий модуль має бути оцінений.

Студент інформується про результати оцінювання навчального модуля, як складової підсумкового оцінювання засвоєння навчальної дисципліни.

Підсумкове оцінювання засвоєння навчального матеріалу дисципліни визначається без проведення семестрового екзамену (заліку) як інтегрована оцінка засвоєння всіх змістових модулів.

Студент, що набрав протягом семестру необхідну кількість балів, має можливості: не складати екзамен (залік) і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку; складати екзамен (залік) з метою підвищення свого рейтингу за даною навчальною дисципліною; ліквідувати академічну різницю, пов'язану з переходом на інший напрям підготовки чи до іншого вищого навчального закладу; використовувати час, відведений на екзаменаційну сесію для задоволення особистих потреб.

Очікуваними наслідками впровадження кредитно модульної системи організації навчального процесу можуть бути: інтенсифікація навчального процесу; систематичність засвоєння навчального матеріалу; встановлення зворотного зв'язку з кожним студентом на визначених етапах навчання; контроль та своєчасне коригування навчально-виховного процесу; підвищення мотивації учасників навчально-виховного процесу, зменшення пропусків навчальних занять; психологічне розвантаження студентів в кінці семестру; підвищення відповідальності студентів за результати навчальної діяльності; максимальне забезпечення потреб особи у виборі освітнього рівня та кваліфікації; підвищення адаптації особи до зміни вимог ринку праці; скорочення непродуктивного навчального часу (за рахунок ліквідації екзаменаційних сесій).

КРЕДИТРО-МОДУЛЬНА СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА СПЕЦІАЛЬНОСТІ “ПОЛІТОЛОГІЯ”

1. Концепція системи

Система не передбачає обов'язкового семестрового екзамену для всіх студентів. Протягом навчального семестру студенти складають два модульні контролі під час тижнів, вільних від аудиторних занять, їх знання оцінюється у 100-бальній шкалі.

Студенти, які за результатами модульних контролів здобули з конкретних навчальних дисциплін не менше від встановленої мінімальної кількості балів, атестуються з цих дисциплін із виставленням їм державної семестрової оцінки (“відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”) відповідно до шкали переведення. Студенти, які атестовані з оцінкою “незадовільно” зобов'язані складати семестрові екзамени. Семестрові екзамени можуть також складати студенти, які бажають покращити оцінку, отриману за результатами модульних контролів. Оцінювання знань на екзаменах здійснюється у 100-бальній шкалі з наступним переведенням у державну оцінку.

2. Загальні положення про організацію і проведення модульного та семестрового контролю

2.1. Підсумкові контрольні заходи – це модульні і семестрові контролі, які проводяться з метою оцінки результатів навчання на певному освітньо-кваліфікаційному рівні, або на окремих його завершальних етапах.

Семестровий контроль проводиться з усіх навчальних дисциплін, які внесені в навчальний план. Семестровий контроль може відбуватися у таких формах : диференційований залік, екзамен, захист освітньо-кваліфікаційних робіт (бакалаврських, магістерських). Термін семестрового контролю встановлюється деканатом (зимова та літня сесії).

У період семестрового контролю студенти, як правило, складають тільки семестрові іспити. І складають їх тільки ті студенти, які не пройшли модульний контроль або хочуть покращити свою оцінку, отриману за результатами модульного контролю.

Диференційований залік проводиться до початку семестрового контролю. Диференційований залік – це підведення підсумків засвоєння студентами навчального матеріалу з певної дисципліни виключно на підставі колоквиумів, виконаних курсових робіт, індивідуальних завдань. Оцінюється він по 100-бальній шкалі. Студент може захищати індивідуальні завдання, скласти колоквиуми, передбачені для отримання диференційованого заліку з певної навчальної дисципліни в період семестрового контролю, якщо він не атестований з цієї дисципліни перед початком терміну семестрового контролю.

Студенти, які навчаються за індивідуальними планами можуть скласти екзамен і диференційовані заліки в терміни, які передбачені індивідуальними планами, і які попередньо погоджені з викладачами.

Семестровий екзамен проводиться для навчальних дисциплін із значним обсягом теоретичного матеріалу, для засвоєння якого передбачено проведення практичних або семінарських занять, з метою оцінювання зінтегрованих знань студента у повному обсязі навчального матеріалу за семестр.

Диференційований залік передбачається для курсових робіт, для тих навчальних дисциплін, для яких знання студента можуть бути оцінені на підставі виконання обов'язкових індивідуальних завдань (розрахункових, графічних, рефератів тощо), проведення колоквиумів а також для різного роду практик студентів.

Під час навчального року передбачено чотири (по два в кожному семестрі) тижні для проведення семестрових контролів і чотири контрольні тижні (також по два на семестр) для проведення модульних контролів.

2.2. Модульний контроль обов'язково проводиться з тих навчальних дисциплін, для яких робочим навчальним планом передбачений з тих навчальних дисциплін, для яких робочим планом передбачений екзамен і загальний обсяг яких перевищує один кредит (в Україні на нинішній день 54 години).

Модулі – це логічно завершена частина теоретичного чи практичного навчального матеріалу з окремої навчальної дисципліни, передбаченої робочою навчальною програмою.

Модульна оцінка з навчальної дисципліни – це сума балів, отриманих студентом в результаті виконання контрольного за-

вдання під час модульного контролю, а також при поточних контролях на колоквіумах, практичних, семінарських заняттях та за виконання індивідуальних завдань передбачених навчальним планом.

Сумарна модульна оцінка – це сума модульних оцінок з навчальної дисципліни за семестр. Вона формується з використанням 100-бальної шкали.

Під час семестру проводяться два модульні контролі, обов'язкові для студента. Тижні для проведення модульних контролів (контрольні тижні) визначаються графіком навчального процесу. Розклад погоджується з навчально-методичним управлінням університету. Відповідальним за розклад є декан.

Поділ навчального матеріалу на модулі, максимальна кількість балів для оцінювання контрольного завдання з конкретного модуля (в межах 100-бальної шкали для сумарної модульної оцінки) за пропозицією лектора встановлює кафедра, яка забезпечує викладання цієї навчальної дисципліни, і погоджує з методичною комісією базового напрямку підготовки. Цю інформацію лектор доводить до відома деканату та студентів протягом перших двох тижнів поточного семестру.

2.3. Атестація студента. Атестація студента з навчальної дисципліни, здійснена за результатами модульних контролів на підставі сумарної модульної оцінки, еквівалентна до результату першого складання екзамену. Студенти атестовані з оцінкою «незадовільно», зобов'язані складати семестрові екзамени. Семестрові екзамени можуть складати також студенти, які бажають підвищити оцінку, отриману за результатами модульних контролів. Оцінювання знань відбувається у 100-бальній шкалі з наступним переведенням у державну оцінку.

Атестація студента з навчальної дисципліни, здійснена на підставі екзаменаційної оцінки, отриманої протягом тижнів семестрового контролю згідно із загальним графіком проведення екзаменів, еквівалентна до результату другого складання екзамену, а отриманої при складанні екзамену перед комісією – до результату третього складання екзамену при проведенні екзаменаційної сесії.

3. Організація та проведення модульного контролю

3.1. Модульний контроль проводиться за навчальним матеріалом, віднесеним до відповідних модулів згідно з робочою навчальною програмою. Письмова компонента модульного контролю є обов'язковою та проводиться шляхом виконання контрольних завдань (тестів).

3.2. Для проведення модульного контролю лектор готує варіанти контрольних завдань. Завдання модульного контролю повинні бути однаковими або рівноважними. Структура завдання, система та критерії оцінювання результатів їх виконання розглядаються методичною комісією базової кафедри та затверджуються її завідувачем.

Критерії оцінювання результатів виконання контрольних завдань доводяться до відома студентів перед проведенням модульного контролю.

3.3. При визначенні модульної оцінки враховуються результати поточного контролю з практичних, семінарських занять, колоквіумів, які відбулися між початком семестру та першим контрольним тижнем, або між двома контрольними тижнями, також результати захисту індивідуальних завдань, передбачених робочою навчальною програмою.

3.4. До модульних контролів студент допускається завжди.

3.5. Тривалість письмової компоненти модульного контролю становить три академічні години.

3.6. Виконання контрольних завдань здійснюється студентом індивідуально. Студент може звернутися до викладача за поясненням змісту контрольного завдання. Під час проведення модульного контролю студенту дозволяється користуватися матеріалами, які визначені кафедрою. Студенту забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами та користуватися матеріалами крім дозволених.

При виявленні викладачем порушення студентом встановлених правил модульного контролю, лектор усуває цього студента від проведення контролю, не перевіряє роботу студента, робить на ній відповідний запис і оцінює нулем балів.

3.7. Результати контрольного заходу студента, який не з'явився на нього оцінюються нулем балів.

3.8. Результати перевірки письмових контрольних завдань доводяться до відома студентів не пізніше ніж за два робочі дні після дати проведення модульного контролю.

3.9. Студент, який не погоджується з оцінкою має право звернутися до лектора і отримати ґрунтовне пояснення. У випадку незгоди студента з рішенням лектора, він має право звернутися з письмовою апеляцією до завідувача кафедри не пізніше як на наступний робочий день після оголошення результатів.

Лектор і завідувач кафедри повинні розглянути апеляцію в присутності студента на протязі двох днів і прийняти остаточне рішення. В результаті апеляції оцінка студента не може бути зменшена, а тільки залишена без змін або збільшена.

3.10. Студент не може повторно складати модульний контроль.

3.11. Студент, який з поважної причини не зміг з'явитися на модульний контроль, а за результатами решти модульних контролів отримав не менше половини балів з максимально-можливою їх кількості, за дозволом декана може складати пропущений модульний контроль замість семестрового екзамену з цього предмету. При складанні модульного контролю замість семестрового екзамену студент має право на семестровий екзамен з цього предмету лише перед комісією.

4. Організація та проведення семестрового контролю

4.1. Семестровий контроль проводиться за навчальним матеріалом, визначеним робочою навчальною програмою дисципліни в повному обсязі за семестр.

4.2. До семестрового контролю з навчальної дисципліни лектор не допускає студента, який не виконав усіх видів обов'язкових робіт, передбачених робочою навчальною програмою.

4.3. Семестровий екзамен з навчальної дисципліни не обов'язковий для студента, який склав усі модульні контролі та за їх результатами атестований оцінкою "задовільно", "добре", "відмінно". Якщо студент складав семестровий екзамен, то семестровою предметною оцінкою є остання екзаменаційна оцінка.

4.4. Ліквідацію академзаборгованостей перед комісією студенти можуть складати протягом двох тижнів після завершення семестрового контролю.

4.5. Для проведення семестрового екзамену лектор готує варіанти однакових (рівноважних) завдань (білети), які повинні охоплювати навчальний матеріал з даної дисципліни за семестр. Структура завдання, критерії оцінювання відповідей затверджуються завідувачем відповідної кафедри. При проведенні семестрового екзамену студент має мати при собі залікову книжку.

Семестровий екзамен з навчальної дисципліни проводиться у письмовій та усній формі. Письмова компонента (написана відповідь студента) є обов'язковою. Максимальна оцінка на всі запитання сформульовані у завданні становить 100 балів. Письмовий екзамен проводиться для всієї групи разом і може тривати до 4-х годин. Оголошення оцінок за екзамен робиться лектором не пізніше наступного дня.

4.6. При порушенні студентом дисципліни при проведенні семестрового екзамену (списування, підміна завдання і т.д.) лектор усуває його від складання екзамену виставляючи нуль балів і державну семестрову оцінку "незадовільно".

4.7. Студент, який на семестровому екзамені одержав незадовільну оцінку і не підлягає умовам відрахування з Університету, або не складав його з якихось причин, складає його перед комісією у усній формі.

Комісія створюється завідувачем кафедри. Вона оцінює знання студента у 100-бальній системі та переводить її у державну семестрову оцінку. Екзаменаційна оцінка виставлена комісією є остаточною.

4.8. Семестрова оцінка з навчальної дисципліни, з якої передбачений диференційований залік, є сумарною оцінкою отриманою за виконання обов'язкових індивідуальних завдань, складання колоквиумів, праці на семінарських заняттях. Оцінюється по 100-бальній системі. Присутність студента під час оформлення результату семестрового заліку потрібна лише для повідомлення йому залікової оцінки та внесення державної семестрової оцінки до залікової книжки. Диференційований залік виставляється студентам до початку семестрового контролю (екзаменаційна сесія).

Студенти, які не атестовані або недопущені до диференційованого заліку можуть складати його під час семестрового контролю.

5. Правила документального оформлення результатів підсумкового контролю

А. Модульний контроль

5.1. Лектор отримує предметну відомість для проведення модульних контролів у деканаті перед початком відповідного контрольного тижня і зобов'язаний здати заповнену предметну відомість в деканат протягом першого робочого дня після оголошення результатів.

5.2. Результати кожного з модульних контролів (оцінку з поточного контролю, оцінку з контрольного заходу та модульну оцінку) лектор записує у предметну відомість для модульних контролів і в журнал обліку поточної успішності та відвідування студентів у числовій формі.

Кожна оцінка повинна бути записана двома цифрами: 09, 23 тощо. Лектор зобов'язаний чітко заповнювати предметну відомість, виправлення в ній не допускаються. В разі помилки лектора предметна відомість ним переписується.

Якщо внаслідок апеляції оцінка з контрольного завдання і відповідно модульна оцінка збільшується, то змінені оцінки фіксуються в апеляційному талоні, який зберігається разом з відповідною відомістю.

Письмові відповіді студентів на завдання модульних контролів зберігаються на відповідних кафедрах до закінчення наступного семестру.

Для студентів, які не з'явилися на модульний контроль, у графі "модульна оцінка" викладач записує "не з'явився" (скорочено "н/з").

5.3. Після останнього модульного контролю з предмета лектор визначає сумарну модульну оцінку кожного студента за результатами всіх проведених модульних контролів в семестрі та проставляє їх у предметну відомість і в журнал обліку поточної успішності.

5.4. За умови виконання студентом усіх видів обов'язкових робіт (практичних, індивідуальних завдань, колоквиумів) тощо сумарна модульна оцінка переводиться у державну семестрову оцінку відповідно до такої рекомендованої шкали переведення:

88 – 100 балів	“відмінно”
71 – 87 балів	“добре”
50 – 70 балів	“задовільно”
0 – 49 балів	“незадовільно”

Студентам, які не виконали всіх обов'язкових робіт, лектор записує у графі “предметна семестрова оцінка” предметної відомості “не атестований”.

Державну семестрову оцінку (крім оцінки “незадовільно”) лектор записує у залікову книжку.

Б. Семестровий контроль

5.5. Лектор отримує в деканаті предметну екзаменаційну відомість перед початком семестрового екзамену та особисто здає її не пізніше ніж на наступний робочий день після завершення семестрового екзамену з даної дисципліни.

5.6. Студенти, які хочуть покращити оцінку, яку вони отримали за модульний контроль, повинні заздалегідь попередити завідувача кафедри, або екзаменатора для того щоб їх прізвище було внесено в екзаменаційну відомість (Зразок заяви).

5.7. Екзаменаційна оцінка – це оцінка у 100-бальній шкалі, отримана студентом при складанні екзамену; у цьому випадку вона є також семестровою предметною оцінкою.

Семестрові предметні оцінки (у 100-бальній шкалі) та державні семестрові оцінки (у 5-ти бальній шкалі) лектор записує у предметну екзаменаційну відомість і в журнал обліку поточної успішності та відвідування студентів.

Державну семестрову оцінку, крім оцінки “незадовільно” записує у залікову книжку студента.

5.8. Якщо студент не допущений до семестрового екзамену, то лектор у відповідних документах (предметна відомість, жур-

нал обліку поточної успішності) записує – “не допущений” (скорочено “н/д”).

Якщо студент не з’явився на екзамен у встановлений час, то у відповідних документах лектор записує “не з’явився”.

5.9. Письмові відповіді студентів зберігаються на відповідних кафедрах один рік. Заповнені журнали поточної успішності та відвідування студентів два роки.

5.10. *Академічна заборгованість* студента з навчальної дисципліни виникає, якщо: студент атестований з навчальної дисципліни з державною семестровою оцінкою “незадовільно”; студент не допущений до семестрового контролю і не подав відповідні виправдовувальні документи в деканат протягом трьох днів після завершення семестрового контролю; студент не з’явився на семестровий екзамен і не подав відповідні виправдовувальні документи в деканат протягом трьох днів після завершення семестрового контролю; студент не атестований з навчальної дисципліни, для якої передбачуваний диференційований залік до завершення семестрового контролю.

6. Умови надання академічної відпустки, залишення для повторного навчання, переведення та відрахування за академічну неуспішність

6.1. Академічна відпустка надається студенту у зв’язку із хворобою, якщо він не має академзаборгованостей, на підставі його заяви та висновку ЛКК у встановленому порядку.

6.2. Повторне навчання дозволяється студенту, який: не виконав вимоги навчального плану в повному обсязі з поважних причин; не має академзаборгованостей за результатами семестрового контролю; не мав підстав для отримання академвідпустки.

Студенти першого курсу не мають права для повторного навчання.

Порядок надання студентам академічної відпустки та залишення на повторне навчання регламентується “положенням про академічні відпустки та повторне навчання у вищих закладах освіти”, затвердженим наказом Міністерства освіти України та Міністерством охорони здоров’я України № 191/153 від 6 червня 1996 року.

6.3. Порядок переведення студентів з одного напрямку підготовки на інший в межах Університету регламентується “Положенням про переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти”, затвердженим наказом Міністерства освіти України №245 від 15 липня 1996 року.

6.4. Студенти, які отримали під час семестрового контролю більше двох незадовільних оцінок або отримали оцінку “незадовільно” при складанні екзамену перед комісією відраховуються з Університету.

7. Застосування рейтингових оцінок та рейтингу студентів

7.1. Семестрова рейтингова оцінка застосовується як підстава для визначення розміру стипендії студента.

7.2. Рейтингова оцінка студента є підставою для встановлення додатків до стипендії за рахунок 10 % стипендіального фонду.

7.3. Рейтинг студентів є підставою: для продовження навчання за освітньо-кваліфікаційною характеристикою “магістр”; першочергового працевлаштування за замовленням організацій, державних установ, фірм; скерування на навчання або практику за кордон; призначення іменних стипендій Університету; пріоритету для отримання оздоровчих путівок в канікулярний період; пріоритету на вибір кімнат у гуртожитку.

ЯК ПИСАТИ НАУКОВУ РОБОТУ (МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО НАПИСАННЮ КУРСОВИХ, БАКАЛАВРСЬКИХ І МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ПОЛІТОЛОГІВ)

Курсова, бакалаврська, магістерська роботи: загальна характеристика

Курсова робота – це самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується з певного навчального курсу.

Згідно Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України, курсова робота виконується з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержан-